

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów dotyczący 9. sprawozdania na temat spójności

(COM(2024) 149 final)

(C/2024/4668)

Sprawozdawca: **Matteo Carlo BORSANI**

Doradczynie i doradcy	Eleonora TRENTO (z ramienia sprawozdawcy)
Wniosek o konsultację	Komisja Europejska, 29.5.2024
Podstawa prawna	Art. 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja ds. Unii Gospodarczej i Walutowej oraz Spójności Gospodarczej i Społecznej
Data przyjęcia przez sekcję	17.5.2024
Data przyjęcia na sesji plenarnej	31.5.2024
Sesja plenarna nr	588
Wynik głosowania (za/przeciw/wstrzymało się)	179/1/2

1. Wnioski i zalecenia

1.1. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny (EKES) z zadowoleniem przyjmuje przedstawienie 9. sprawozdania na temat spójności i uważa, że opis jego wyników jest kompleksowy, a także stanowi użyteczny punkt wyjścia do podsumowania zdobytych doświadczeń i przygotowania pewnych refleksji na temat przyszłości polityki spójności i jej ewentualnego kształtu przed planowanym rozszerzeniem UE.

1.2. EKES zaleca skoncentrowanie inwestycji i strategii politycznych na pobudzeniu bazy produkcyjnej w celu zwiększenia pozytywnej spójności terytorialnej, podkreślając, że dodatnia korelacja między wzrostem wydajności a wzrostem PKB na mieszkańca okazała się jedynym punktem wspólnym dotyczącym wzrostu we wszystkich rodzajach regionów.

1.3. EKES podkreśla znaczenie konkurencyjności dla zwiększania spójności gospodarczej oraz wagę inwestycji produkcyjnych dla stymulowania konkurencyjności i wzrostu gospodarczego, co z kolei ma efekt mnożnikowy dla spójności terytorialnej i społecznej. W tym kontekście podkreśla również znaczenie rozszerzenia dostępu do funduszy polityki spójności na inwestycje produkcyjne na duże przedsiębiorstwa należące do ekosystemu MŚP, pod pewnymi warunkami związanymi z ich efektem kaskadowym w odniesieniu do terytorium i społeczeństwa. Wyniki w zakresie spójności gospodarczej nie powinny być mierzone wyłącznie na podstawie wielkości inwestycji gospodarczych na danym obszarze, ale również z uwzględnieniem wyników terytorialnych i społecznych, które są głównymi motorami zrównoważonego i sprawiedliwego wzrostu gospodarczego.

1.4. EKES podkreśla znaczenie funkcjonującego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rynku pracy dla zwiększenia spójności społecznej poprzez środki mające na celu wzmocnienie pozycji obywateli i pracowników UE posiadających odpowiedni zestaw umiejętności umożliwiających wejście na rynek pracy i poruszanie się na nim. W tym kontekście zaleca połączenie polityki promującej zatrudnienie z polityką mającą na celu zwiększenie szans na zatrudnienie, w tym poprzez ukierunkowanie na odsetek społeczeństwa, który może zostać pozostawiony samemu sobie, oraz wspieranie integracji osób, które obecnie nie są częścią rynku pracy. Szczególną uwagę należy zwrócić na grupy znajdujące się w najtrudniejszej sytuacji, dla których potrzebna jest specjalna polityka zatrudnienia. Polityka spójności powinna być wystarczająco elastyczna, aby móc zaradzić tym niedociągnięciom.

1.5. EKES zaleca promowanie inwestycji strategicznych w administracji lokalnej i regionalnej w celu wzmocnienia systemu odgrywającego kluczową rolę we wdrażaniu programów. Spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej nie można osiągnąć bez uprzedniego zapewnienia spójności w zakresie zdolności administracji publicznych. Podobnie należy wzmocnić potencjał partnerów społecznych i społeczeństwa obywatelskiego, ponieważ ich współpraca w tej dziedzinie ma kluczowe znaczenie dla osiągnięcia celów społecznych w zakresie spójności.

1.6. Komitet zaleca zapewnienie zaangażowania władz lokalnych i regionalnych, przestrzeganie zasady partnerstwa oraz włączenia partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego we wszelkie rozważania nad przyszłością polityki spójności.

1.7. EKES wzywa współprawodawców do zwiększenia ambicji ogólnego budżetu wieloletnich ram finansowych (WRF) oraz do zapewnienia odpowiedniego finansowania polityki spójności, w tym w związku z przyszłymi potrzebami UE w zakresie inwestycji w obronność i Unii Europejskiej o 27+. Z tych powodów zwraca uwagę, że inwestycje w UE i jej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną, dobrobyt i konkurencyjność nie mogą być realizowane z wykorzystaniem zaledwie 1 % DNB UE.

1.8. W tym kontekście EKES zaleca rozważenie przyszłych rozszerzeń przewidzianych przez Unię Europejską, które będą wymagały skutecznej i dobrze funkcjonującej polityki spójności, aby zagwarantować płynną integrację przyszłych państw członkowskich, bez uszczerbku dla inwestycji w obecnych regionach rozwijających się ⁽¹⁾.

1.9. EKES podkreśla, że w przyszłej polityce spójności należy uwzględnić słabszą sytuację regionów wschodnich granic zewnętrznych UE, a zwłaszcza regionów graniczących z Rosją. Polityka spójności UE może złagodzić szkodliwe skutki zmienionej sytuacji geopolitycznej w tych regionach.

1.10. Ponadto EKES zaleca wykorzystanie automatycznych i łatwych do wdrożenia narzędzi inwestycyjnych, tak aby umożliwić transformację w kierunku inteligentniejszej i bardziej ekologicznej Europy. Wyzwania związane ze sprawiedliwą zieloną i cyfrową transformacją i jej ambitne cele wymagają szybkości i gotowości. Zapewnienie spójności społecznej i unikanie asymetrii konkurencyjnej na rynku wewnętrznym oraz, co za tym idzie, w ramach danego obszaru i w społeczeństwie, wymagają również spójnych i jednolitych zdolności poszczególnych państw członkowskich do inwestowania w tych sektorach. Aby osiągnąć te cele, fundusze na ochronę klimatu i transformację UE powinny być ambitniejsze i pokrywać obecny deficyt inwestycji.

2. Uwagi ogólne

2.1. EKES z zadowoleniem przyjmuje przedstawienie 9. sprawozdania na temat spójności i uważa opis jego ustaleń za kompleksowy i oparty na faktach i danych liczbowych.

⁽¹⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego - Rola polityki spójności w kolejnych rundach rozszerzenia UE (opinia z inicjatywy własnej) (OJ C, C/2024/4660, 9.8.2024, ELI:<https://data.europa.eu/eli/C/2024/4660/oj>).

2.2. 9. sprawozdanie na temat spójności zostało przedstawione w bezprecedensowym momencie. Ostatnie kilka lat okazało się bardzo istotne dla gospodarki, społeczeństwa i działalności legislacyjnej UE, a polityka spójności musiała koncentrować się nie tylko na wyzwaniach strukturalnych UE, takich jak spadek demograficzny, dwójaka transformacja i potrzeba większej strategicznej autonomii, ale również na krótkoterminowych potrzebach związanych z odbudową po pandemii i kryzysem energetycznym.

2.3. Okazuje się, że polityka spójności wielokrotnie służyła jako instrument umożliwiający przezwyciężenie najpilniejszych skutków kryzysu, na przykład w kontekście rozporządzenia (UE) 2020/0101 (REACT-EU) i (UE) 2023/435⁽²⁾ (REPowerEU), dzięki którym państwa członkowskie mogły korzystać z niewydanych i niewykorzystanych funduszy strukturalnych w okresie programowania 2014–2020.

2.4. Na podstawie wyników sprawozdania możliwe jest podsumowanie wyciągniętych wniosków i sformułowanie refleksji na temat przyszłości polityki spójności.

3. Kluczowe ustalenia i wyciągnięte wnioski

3.1. Znaczenie bazy produkcyjnej dla wzmocnienia spójności terytorialnej

3.1.1. Spójność terytorialna oznacza zapewnienie harmonijnego rozwoju szerokiego zakresu lokalizacji w UE oraz zagwarantowanie, że w każdym zakątku Europy nierówności, które powstrzymują osiągnięcie pozytywnej spójności gospodarczej i społecznej, znikają na wszystkich poziomach. Ze sprawozdania wynika, że dysproporcje gospodarcze są nadal duże na całym kontynencie i nie wszystkie obszary korzystają z takiej samej dynamiki wzrostu, również wewnątrz państw członkowskich (występują np. pułapki rozwoju). Ogólnie rzecz biorąc, na obszarach miejskich odnotowano lepsze wyniki w odniesieniu do prawie wszystkich wskaźników w każdym z obszarów tematycznych: miasta przodują w rozwoju gospodarczym, zatrudnieniu i edukacji, są lepiej połączone, co zwiększa możliwości i sprzyja życiu społecznemu oraz, w szerokim ujęciu, prowadzi do wyższych standardów życia. W sprawozdaniu podkreślono jednak potrzebę bardziej zrównoważonego rozwoju terytorialnego w odpowiedzi na silną polaryzację czynników wzrostu między regionami stołecznymi i dużymi ośrodkami metropolitalnymi a regionami o mniejszej gęstości zaludnienia.

3.1.2. W kontekście spójności terytorialnej EKES uważa za szczególnie ważne jedno z kluczowych ustaleń podkreślonych w sprawozdaniu, a mianowicie korelację między produktywnością a wzrostem gospodarczym. W istocie, jeśli istnieje jedno podobieństwo między wzrostem we wszystkich typach regionów, jest nim fakt, że wzrost PKB na mieszkańca w UE w latach 2001–2021 był w dużej mierze powiązany ze wzrostem produktywności. Należy zatem wspierać go za pomocą dostosowanych do indywidualnych potrzeb polityk, które zapewniają bodźce do podejmowania inwestycji produkcyjnych zarówno przez MŚP, jak i przez duże przedsiębiorstwa, pod pewnymi warunkami umożliwiającymi efekt kaskadowy na całym obszarze. W przypadku wystąpienia tego efektu kaskadowego rozwój i wzrost ośrodka gospodarczego generuje miejsca pracy, bogactwo, zwiększa wartość terytorium, możliwości edukacyjne i ogólnie – poziom życia. Strategie polityczne związane ze spójnością terytorialną powinny być zatem opracowywane i wdrażane w taki sposób, aby wspierać ten proces i przyczyniać się do zmniejszania nierówności między regionami i w ich obrębie.

3.2. Znaczenie konkurencyjności dla zwiększania spójności gospodarczej

3.2.1. W ostatnich latach polityka spójności odegrała podwójną rolę w zapewnianiu harmonijnego rozwoju gospodarczego we wszystkich regionach UE, nie tylko zwiększając długoterminowy rozwój gospodarczy i odporność, ale także chroniąc gospodarkę UE przed najbardziej bezpośrednimi konsekwencjami wielu kryzysów, które mogły mieć na nią wpływ w perspektywie długoterminowej.

3.2.2. Sprawozdanie pokazuje bowiem olbrzymią różnicę między skutkami pandemii i kryzysu energetycznego dla gospodarki UE a konsekwencjami kryzysu finansowego z 2009 r. Różnice polegają na reakcjach na te sytuacje i środkach przedsięwziętych w celu zaradzenia trudnościom: w dwóch pierwszych przypadkach UE podjęła szybkie działania, podczas gdy w trakcie kryzysu w 2009 r. najbardziej natychmiastowe środki przyjęte przez państwa członkowskie miały charakter indywidualny i nieskoordynowany, co wywołało asymetryczne skutki w społeczeństwie, a także pomiędzy obszarami oraz w ich obrębie. Poza tym podjęte wtedy środki nie uwzględniały sytuacji, w której znalazło się społeczeństwo oraz wzrostu ubóstwa spowodowanego strategiami politycznymi mającymi na celu ograniczenie wydatków socjalnych. Jest to dokładne przeciwieństwo tego, co zrobiono podczas pandemii, kiedy to zwiększono wydatki socjalne za pośrednictwem mechanizmu odbudowy i zwiększania odporności, tak aby nikt nie został pominięty, jak miało to miejsce w 2009 r.

⁽²⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2023/435 z dnia 27 lutego 2023 r. w sprawie zmiany rozporządzenia (UE) 2021/241 w odniesieniu do rozdziałów REPowerEU w planach odbudowy i zwiększania odporności oraz zmiany rozporządzeń (UE) nr 1303/2013, (UE) 2021/1060 i (UE) 2021/1755 oraz dyrektywy 2003/87/WE (Dz.U. L 63 z 28.2.2023, s. 1).

3.2.3. Wynika z tego, że elastyczność polityki spójności okazała się skuteczna i kluczowa dla ochrony rozwoju gospodarczego i przewyższania krótkoterminowych wstrząsów gospodarczych. Aby jednak zmniejszyć podatność na te same wstrząsy gospodarcze, należy zwiększyć odporność gospodarczą i społeczną, co można osiągnąć jedynie poprzez zwiększenie spójności gospodarczej i społecznej, przy czym centralne miejsce zajmuje pozytywna konwergencja regionów UE. W tym procesie należy zwrócić szczególną uwagę na regiony znajdujące się w pułapce rozwoju. W rzeczywistości obecna polityka spójności nie dysponuje odpowiednimi narzędziami umożliwiającymi reagowanie na takie sytuacje lub na ich unikanie. Nowa polityka spójności powinna uwzględniać ten element i zapewniać, dzięki proaktywnemu podejściu, zasoby i narzędzia pozwalające uniknąć pułapek rozwoju.

3.2.4. W dziewiątym sprawozdaniu podkreślono znaczenie harmonijnego poziomu konkurencyjności jako sposobu osiągnięcia pełnej integracji i spójności gospodarczej. Istnienie różnych poziomów konkurencyjności w ramach jednolitego rynku charakteryzującego się swobodnym przepływem osób i towarów prowadzi do zwiększenia dysproporcji terytorialnych, co pociąga za sobą rozdrobnienie w jego obrębie. Regionom, w których baza produkcyjna jest mniej konkurencyjna, brakuje również odpowiednich inwestycji w infrastrukturę, innowacje, edukację, zabezpieczenie społeczne i inne kluczowe obszary.

3.2.5. Widać tu znaczenie inwestycji produkcyjnych dla stymulowania konkurencyjności i wzrostu gospodarczego, co z kolei ma efekt mnożnikowy dla spójności terytorialnej i społecznej. W tym kontekście EKES podkreśla znaczenie rozszerzenia dostępu do funduszy polityki spójności na inwestycje produkcyjne – zgodnie ze społecznymi celami polityki spójności i ze szczególnym uwzględnieniem grup znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji – na duże przedsiębiorstwa należące do ekosystemu MŚP. Rozwój dużego przedsiębiorstwa w regionie ma bowiem efekt kaskadowy w całym łańcuchu dostaw, co generuje wzrost również dla MŚP należących do tego samego ekosystemu, co duże przedsiębiorstwo.

3.3. *Znaczenie funkcjonującego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rynku pracy dla zwiększenia spójności społecznej*

3.3.1. Spójność społeczną można mierzyć za pomocą trzech głównych wskaźników: zatrudnienie, rozwój umiejętności i ograniczanie ubóstwa. Te trzy elementy są ze sobą ściśle powiązane, wynikają z siebie nawzajem i muszą być odczytywane łącznie z niektórymi innymi zmiennymi, które – jeśli zostaną odpowiednio uwzględnione – mają pozytywne skutki, a mianowicie równość szans, równouprawnienie płci oraz włączenie migrantów i innych mniejszości.

3.3.2. EKES zwraca uwagę, że europejska spójność społeczna jest silnie powiązana z funkcjonowaniem rynku pracy, na którym dobrobyt sprzyja zamożności i włączeniu oraz zmniejsza dysproporcje między regionami. Zapewnienie spójności społecznej oznacza również ochronę prawa do pozostania każdego Europejczyka, co jest równoznaczne z tworzeniem możliwości i rozwojem w każdym zakątku Europy. Wręcz przeciwnie, wyzwania demograficzne, w tym drenaż mózgow i kurcząca się populacja w wieku produkcyjnym, mogą pogłębić napięcia na rynku pracy, w tym zjawiska niedoboru umiejętności i siły roboczej, takie jak młodzież NEET (niekształcąca się, niepracująca ani nieszkoląca się), co może nasilać istniejące już sytuacje nierównowagi i stworzyć nowe.

3.3.3. Dostęp do rynku pracy okazał się zatem kluczowy. Należy go stymulować za pomocą doraźnych strategii politycznych mających na celu wzmocnienie pozycji obywateli i pracowników UE posiadających odpowiedni zestaw umiejętności umożliwiających wejście na rynek pracy i poruszanie się na nim. W tym kontekście EKES podkreśla potrzebę połączenia polityk promujących zatrudnienie z polityką mającą na celu zwiększenie szans na zatrudnienie, w tym poprzez ukierunkowanie na odsetek ludzi, którzy mogą zostać pozostawieni samym sobie, oraz wspieranie integracji osób, które obecnie nie są częścią rynku pracy, poprzez specjalne aktywne polityki takie jak programy przekwalifikowania. Polityka spójności powinna być wystarczająco elastyczna, aby wyeliminować te luki, dostosowując się do rzeczywistości, również poprzez aktywne zaangażowanie partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego. Musimy również wziąć pod uwagę grupy znajdujące się w najtrudniejszej sytuacji, w przypadku których polityka zatrudnienia nie działa, ponieważ potrzebują one specjalnej aktywnej polityki.

3.3.3.1. Szczególną uwagę należy zwrócić na słabsze grupy społeczne, dla których potrzebna jest specjalna polityka zatrudnienia. Polityka spójności powinna być wystarczająco elastyczna, aby móc zaradzić tym niedociągnięciom, dostosowując się do tych realiów.

3.3.4. Ponadto EKES zaleca rozważenie pomiaru spójności społecznej nie tylko między regionami i społeczeństwami, ale także w ich obrębie. Oznacza to skupienie się na inicjatywach mających na celu zapewnienie sprawiedliwego dostępu do rynku pracy również kobietom, migrantom i mniejszościom, tak aby dać wszystkim środki na zmniejszenie nierówności i nierównowagi. Ograniczenie ubóstwa, godne miejsca pracy i wysokiej jakości edukacja zapewniają wyższy poziom życia i przynoszą pozytywne skutki w rozwijających się ośrodkach gospodarczych. Potrzebne są specjalne aktywne polityki zatrudnienia dla grup społecznych znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji oraz strategii skutecznego zaangażowania partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego, które są podstawowymi podmiotami w tej dziedzinie, aby zapewnić integrację wspomnianych grup.

3.3.5. Wreszcie EKES uważa, że szczególnie ważne jest, by przy ocenie skuteczności projektów w ramach polityki spójności uwzględniać nie tylko inwestycje, ale także wyniki społeczne i gospodarcze. Podkreśla również potrzebę większego zaangażowania partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego na wszystkich szczeblach w celu zwiększenia skuteczności polityki spójności.

4. Wielopoziomowe sprawowanie rządów oraz zdolności administracyjne i cywilne

4.1. Administracje publiczne państw członkowskich różnią się pod względem wyników i zdolności. Pokazuje to jeden z największych paradoksów polityki spójności: regiony, które mają większe potrzeby i otrzymują więcej środków, to jednocześnie te, które mają większe trudności z wydatkowaniem środków przydzielonych w okresach programowania. Unależnia to potrzebę większej efektywności struktur administracyjnych odpowiedzialnych za zarządzanie funduszami spójności, którym w większości przypadków brakuje zasobów ludzkich i wiedzy specjalistycznej.

4.2. Proces ten w niektórych przypadkach już trwa w ramach reform wspieranych przez Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (RRF). Potrzebne są jednak inne istotne działania w celu przyspieszenia procesu szkolenia i podnoszenia kwalifikacji cyfrowych w administracji publicznej. W świetle powyższego EKES podkreśla, że spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej nie można osiągnąć bez uprzedniego zapewnienia spójności w zakresie zdolności administracji publicznych.

4.3. Ponadto konieczne jest również wzmocnienie roli i zdolności partnerów społecznych oraz organizacji społeczeństwa obywatelskiego na wszystkich szczeblach, poprzez podejście oparte na wielopoziomym sprawowaniu rządów, ponieważ są one kluczowymi podmiotami posiadającymi wiedzę na temat realiów w terenie. Dlatego też kluczowe znaczenie ma również tworzenie i poprawa zdolności partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego.

4.4. Ponadto koordynacja między celami polityki krajowej i europejskiej ma zasadnicze znaczenie dla osiągnięcia celów społecznych polityki spójności. Promowanie spójności nie leży w wyłącznej gestii polityki spójności, zwłaszcza w przypadkach, w których zakończenie planowanych i realizowanych interwencji europejskich wymaga dalszego wsparcia. Wykorzystanie potencjału gospodarczego wszystkich regionów UE, przy jednoczesnym zmniejszaniu nierówności społeczno-gospodarczych, wymaga wspólnych wysiłków i powinno być wspólnym celem polityki inwestycyjnej na szczeblu krajowym i unijnym, na przykład w dziedzinie polityki społecznej, środowiskowej, podatkowej i polityki konkurencji w wymiarze ogólnym, a także w zakresie Europejskiego filaru praw socjalnych i Europejskiego Zielonego Ładu.

5. Eksperyment RRF i nowe drogi ku spójności

5.1. Porównanie okresu programowania funduszy spójności 2021–2027 z mechanizmem RRF w ostatnich latach doprowadziło do ponownego przemyślenia niektórych ustalonych podejść do polityk regionalnych UE.

5.2. Nawet jeśli systemowe porównanie modelu RRF z polityką spójności w oparciu o wyniki będzie możliwe dopiero po ocenie śródkresowej tego modelu, EKES zaznacza, jak ważne jest zachowanie niektórych fundamentów polityki spójności podczas wszelkich refleksji na temat przyszłości tej polityki.

5.3. W tym kontekście EKES podkreśla znaczenie utrzymania zaangażowania władz lokalnych i regionalnych, przestrzegania zasady partnerstwa i włączenia partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego. EKES dostrzega potrzebę silniejszych powiązań z dostosowanymi do potrzeb reformami mającymi na celu przezwycięzenie przeszkód we wzroście, a także możliwości zwiększenia skuteczności i uproszczenia sposobu realizacji, w oparciu o doświadczenia innych instrumentów unijnych i środków upraszczających już przyjętych w ramach polityki spójności.

6. Kamienie milowe przyszłej polityki spójności

6.1. Sprawozdanie Grupy Wysokiego Szczebla ds. Przyszłości Polityki Spójności zawiera obszerną listę zaleceń stanowiących podstawę do dyskusji na temat kolejnego okresu programowania i przyszłości spójności. EKES podkreśla w szczególności niektóre z nich i uzupełnia dyskusję o uwagi szczegółowe i dalsze punkty do rozważenia:

- Spójność powinna gwarantować, że nikt nie pozostanie w tyle.
- Spójność powinna przekształcić się w politykę systemową i dynamiczną, która wykorzystuje niespożytkowany potencjał gospodarczy UE, zwłaszcza na obszarach słabiej rozwiniętych i wrażliwych, wzmacniając rozwój i konkurencyjność na całym kontynencie oraz zachęcając do budowania i rozszerzania działalności gospodarczej.
- Polityka spójności powinna uwzględniać główne wyzwania strukturalne stojące przed UE: niski poziom rozwoju, długoterminową stagnację gospodarczą i brak możliwości we wszystkich regionach oraz rozbieżności pomiędzy regionami i w ich obrębie oraz w społeczeństwie.
- Należy zmienić sposób działania polityki spójności, aby usprawnić procedury administracyjne, ograniczyć formalności i przyjąć skuteczniejsze podejście w celu uproszczenia procesów i uczynienia ich bardziej przyjaznymi dla użytkownika.
- Zachowanie i wzmocnienie kluczowej roli obszarów, partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego podczas negocjacji i wdrażania Funduszu Spójności poprzez wzmocnienie roli partnerstw. Ponadto należy udoskonalić europejski kodeks postępowania w zakresie partnerstwa i komitetów monitorujących, aby zapewnić odpowiednie zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego.
- Polityka spójności musi być wyspecjalizowana, aby mogła być stosowana wobec osób lub grup znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji, a specjalizacja ta musi również znaleźć odzwierciedlenie na poziomie finansowym.
- Polityka spójności i jej cele powinny zostać włączone do europejskiego semestru. Ponadto nowe ramy zarządzania gospodarczego sugerują, że reguła wydatkowa nie będzie ograniczała wydatków poniesionych w ramach współfinansowania krajowego programów UE.
- Przyszła polityka spójności powinna być gotowa na nowe wyzwania stojące przed Unią 27+, z myślą o przyszłych działaniach.
- EKES podkreśla, że w przyszłej polityce spójności należy uwzględnić słabszą sytuację regionów wschodnich granic zewnętrznych UE, a zwłaszcza regionów graniczących z Rosją. Polityka spójności UE może złagodzić szkodliwe skutki zmienionej sytuacji geopolitycznej w tych regionach.

7. Spójność w następnym WRF

7.1. Przyszłość polityki spójności jest ściśle powiązana z jej finansowaniem, które zostanie odnowione w kolejnych WRF. W związku z tym EKES zaleca, by ogólny budżet WRF był ambitniejszy, w tym ze względu na przyszłe zapotrzebowanie na inwestycje UE w obronność oraz potrzeby inwestycyjne Unii Europejskiej liczącej ponad 27 państw. Z tych powodów zwraca uwagę, że inwestycje w UE i jej spójność, dobrobyt i konkurencyjność nie mogą być realizowane z wykorzystaniem zaledwie 1 % DNB UE.

7.2. Ponadto konieczne będzie omówienie dwóch nowych elementów: polityki spójności gotowej na nowe wyzwania Unii 27+ oraz sposobów zwiększania dostępności instrumentów w ramach sprawiedliwej zielonej i cyfrowej transformacji.

7.3. Polityka spójności gotowa na nowe wyzwania Unii 27+

7.3.1. Przyszłe rozszerzenia przewidziane przez Unię Europejską będą wymagały skutecznej i dobrze funkcjonującej polityki spójności, aby zagwarantować płynną integrację przyszłych państw członkowskich, bez uszczerbku dla inwestycji w obecnych regionach. Wymaga to szczegółowej analizy skutków finansowych i politycznych przyszłych rozszerzeń.

7.3.2. Ponadto oznacza to konieczność zaangażowania nowych podmiotów w sprawiedliwą zieloną i cyfrową transformację oraz przyspieszenia procesu cyfryzacji i dekarbonizacji, przy czym związany z nim plan działania już jest ambitny dla krajów, które go zaproponowały i przygotowują się do niego od ponad pięciu lat.

7.3.3. W świetle wszystkich tych obecnych i przyszłych wyzwań jasne jest, że nie tylko należy utrzymać kwotę środków przeznaczanych na fundusze spójności, ale trzeba będzie ją zwiększyć w trakcie negocjacji w sprawie kolejnych WRF, w tym w ramach dyskusji o nowych zasobach własnych.

7.4. Zwiększenie dostępności instrumentów w ramach dwojakiej transformacji

7.4.1. Proces transformacji w kierunku inteligentniejszej i bardziej ekologicznej Europy będzie wymagał ogromnych wysiłków ze strony całego społeczeństwa i bezprecedensowej ilości inwestycji.

7.4.2. Zagwarantowanie, że nikt nie pozostanie w tyle, i unikanie asymetrii konkurencyjnej na rynku wewnętrznym wymagają również spójnych i jednolitych zdolności poszczególnych państw członkowskich do inwestowania w tych sektorach. Ponadto polityka spójności powinna zwiększyć odporność na zmianę klimatu, ponieważ niektóre regiony odczuwają w większym stopniu niż inne nieuniknione skutki zmiany klimatu na poziomie społeczno-gospodarczym. Nawet jeśli cele te są już częścią obecnej polityki spójności, powolne procedury biurokratyczne i brak skuteczności administracji publicznej podważają obecnie jednolitość i spójność procesu transformacji.

7.4.3. Wyzwania związane z dwojaką transformacją i jej ambitne cele wymagają szybkości i gotowości, dlatego konieczne jest ułatwienie dostępu do tych instrumentów. Jak wskazano we wcześniejszej opinii EKES-u⁽³⁾, można to osiągnąć poprzez skupienie się na automatycznych i łatwych do wdrożenia instrumentach w celu pokrycia kosztów restrukturyzacji gospodarczej związanej z transformacją ekologiczną i cyfrową, w tym poprzez połączenie ich ze środkami służącymi identyfikowaniu nadużyć i oszustw oraz zapobieganiu im.

7.4.4. Ponadto EKES podkreśla znaczenie uwzględnienia różnic regionalnych dla wypracowania łatwych do wdrożenia rozwiązań i akcentuje rolę, jaką partnerstwa odgrywają w dostosowywaniu najlepszych rozwiązań do każdego regionu, takich jak terytoria przygraniczne, które wymagają szczególnej uwagi, ponieważ występujące tam dysproporcje są najtrudniejsze do pokonania.

Bruksela, dnia 31 maja 2024 r

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Oliver RÖPKE

⁽³⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego Platformę na rzecz technologii strategicznych dla Europy (»STEP«) oraz zmieniającego dyrektywę 2003/87/WE i rozporządzenia (UE) 2021/1058, (UE) 2021/1056, (UE) 2021/1057, (UE) nr 1303/2013, (UE) nr 223/2014, (UE) 2021/1060, (UE) 2021/523, (UE) 2021/695, (UE) 2021/697 i (UE) 2021/241” [COM(2023) 335 final – 2023/0199 (COD)] (Dz.U. C, C/2023/866 z 8.12.2023, ELI: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:52023AE3586>).